

OCENE IN POROČILA – REVIEWS AND REPORTS

JUDOVSKA DRŽAVA (Temeljni dokumenti političnega sionizma).

Izbral in prevedel Miha Marek, uvod Eleonore Lappin - Eppel; urednik Oto Luthar – Inštitut za kulturne in spominske študije ZRC SAZU, Ljubljana 2019, 316 str.

Dobili smo še eno verodostojno delo o nastajanju judovske države, za katerega je poskrbel prevajalec in avtor opomb Miha Marek. Knjiga je izšla v založništvu ZRC SAZU Ljubljana, njen urednik je Oto Luthar, oblikovalec pa Brane Vidmar. Izvirna besedila, prevedena v slovenski jezik in opremljena z opombami, so napisali Moses Hess, Leon Pinsker, Isaak Rulf, Nathan Birnbaum, Theodor Herzl in Max Nordau, vsi ugledni zagovorniki sionističnega gibanja in priznani judovski misleci in teoretiki. Prevajalec Miha Marek si je naslov knjige *Judovska država* »izposodil« od Theodorja Herzla iz njegovega spisa *Judovska država*, ki je nastal leta 1896. Delo predstavlja temeljne avtorje, ki so prispevali in pripomogli k formulaciji političnega sionizma – tistega judovskega nacionalizma, ki si je prizadeval za ustanovitev judovskega političnega občestva na določenem nacionalnem ozemlju.

V krajšem uvodu nam prevajalec pojasni, da obsega izbor tekstov v knjigi nemško pisane avtorje od sredine do konca 19. stoletja, s posebnim poudarkom na 80. in 90. letih, ko se je sioni-

stična ideologija polagoma izoblikovala in se utelesila v širšem političnem in socialnem gibanju. To obdobje je bilo ključno tudi za razvoj različnih struj sionizma, ki so se kasneje uveljavljale v Evropi in drugod po svetu, posebno pa na ozemlju osmanske in britanske mandatne Palestine. Izbor tekstov se mi zdi zelo posrečen in je po svoje celo zaokrožen, tako da lahko tudi bralci, ki te tematike ne poznajo najboljše, približe spoznajo sionistično gibanje in njegovo vlogo pri nastajanju sodobne judovske države. Izbor se v bistvu omejuje le na eno strujo sionizma – na politični sionizem, ki je imel politično legitimiranje Judov in njihovo konsolidiranje na danem ozemlju za prvi pogoj normalizacije judovske eksistence. Prav tako antologija zaradi prostorske in konceptualne omejitve ne posega v čas po prvem kongresu sionistov leta 1897, temveč prepušča vprašanja nadaljnje zgodovine sionističnega gibanja in njegovih stvarnih učinkov prihodnjim raziskovalcem tega pomembnega segmenta judovske zgodovine. Zelo primerna se mi zdi odločitev prevajalca, da predstavi besedila kot zgodovinski dokument. K tej dobri rešitvi je najbrž pripomoglo tudi mnenje urednika Ota Lutharja, ki velja za dobrega poznavalca modernega judovstva in ima veliko zaslug, da je knjiga sploh zagledala izdajo. Posebna, lahko bi dejali dodana vrednost te antologije pa je, da je Miha Marek izbrana besedila opremil in do-

polnil s tehtnimi opombami, ki vzdržijo znanstveno kritiko in presojo. Lahko bi celo zapisali, da je bil neke vrste soavtor in ne zgolj prevajalec besedil. Vsa besedila je prevedel po prvih izdajah, integralno ali v celovitih izsekih. Zato so besedila resnično vredna kritičnega in poglobljenega branja in terjajo miselne premisleke o mnogih, tudi danes aktualnih vprašanih sodobnega judovstva. Za popolnejše razumevanje pa vsebine zahtevajo tudi nekaj predznanja iz judovske zgodovine. Branje klasikov sionistične misli je velikega pomena, saj so teksti teh mislecev ključnega pomena za razumevanje moderne judovske zgodovine in tudi sodobne stvarnosti današnjega življenja Judov. In to ne samo v njihovi državi Izrael, pač pa tudi drugod po svetu. Sionizem je bil res svojevrstno nacionalno gibanje, zato si zasluži bistveno večjo pozornost kulturnega in političnega zgodovinopisja. Pričujočega dela smo tem bolj veseli, saj nam odgovarja tudi na mnoge dileme o zagatah in protislovjih tega gibanja. Če poznamo nacionalno ideologijo Judov, lahko bolje razumemo tudi druge vrste nacionalnega mišljenja, preteklega in sodobnega.

Po uvodu prevajalca nam Eleonore Lappin – Eppel predstavlja začetke sionističnega gibanja in sionistične teoretike (prvi sionistični misleci so bili pobožni rabini in pismouki). Med njimi namenja največ pozornosti Theodorju Herzlu in Maxu Nordau. Slednji je bil najtesnejši Herzlov prijatelj in sodelavec. Nordau se je opredeljeval za nadnacionalnega Evropejca, dokler ga Herzl leta 1895 ni prepričal v sionizem. Zaradi svojega vseevropskega renomeja se je Nordau lahko opiral na diplomatske intervencije in nudil sionizmu

publicistično podporo. Nordau je bil izključno politični sionist, filantropične in kulturne interese, za katere so si prizadevali številni sionisti in jih tudi terjali na kongresih, je strogo odklanjal. Zato se je po Herzlovi smrti odtujil sionizmu, novo veljavo pa dobijo »sintetični sionisti« /kolonizacija dežele Izrael in diplomatska prizadevnja/, med njimi še posebej Chaim Weizmann. Velik dosežek političnih sionistov, ki je nenazadnje omogočil ustanovitev države Izrael, je bil, da so »judovsko vprašanje« internacionalizirali, ga spremenili v vprašanje mednarodne skupnosti, torej v »svetovno vprašanje«. Seveda pa ne smemo pozabiti, da je bila pot od sionističnih mislecev v 19. stoletju do samostojne države Izrael leta 1948 zelo dolga in krvava. Država Izrael je bila namreč ustanovljena v veliki senci šoe, kot judje imenujejo holokavst, v katerem je bilo umorjenih dobrih 6 milijov Judov.

V nadaljevanju knjige so objavljena besedila Mosesa Hessa *O Rimu in Jeruzalemu* (Zadnje nacionalno vprašanje, pisma in notice); Leona Pinskerja o »*Avtoemancipaciji*« (Poziv našim rojakom); Isaaka Rulfa *Aruhas Bas Ami* (Izraelova ozdravitev, Resna beseda sovernikom in nesovernikom); Nathana Birnbauma *Principi Sionizma*; Theodorja Herzla *Judovska država* (Poskus moderne rešitve judovskega vprašanja) in Maxa Nordaua *Govor prvemu kongresu sionistov* (Basel 29. 8. 1897) in *Sionizem in njegovi nasprotniki* (Predavanje v Berlinu 1898). Morda bi med vsemi temi izpostavili samo nekaj misli Theodorja Herzla, ki je jasno zapisal, da »judovsko vprašanje obstaja. Brezumno bi ga bilo tajiti. Gre za preostanek srednjega veka, ki ga je zaneslo v naš čas in s katerim civilizirani narodi

pri najboljši volji niti danes ne morejo opraviti. To je resnica in bo ostala resnica, povsod, celo v visoko razvitih deželah – in to tako dolgo, dokler vprašanje ne bo razrešeno politično.« Herzl je tudi jasno povedal, da judovskega vprašanja nima ne za socialno in ne za religiozno vprašanje. Po njegovem gre za nacionalno vprašanje in *»da bi ga mogli rešiti, ga moramo predvsem spremeniti v svetovno politično vprašanje, o katerem se bo odločalo v svetu civilizaci-*

ranih narodov«. Najbolj pomenljiva in polna simbolike pa je njegova sklepna misel, da *»Judje vso dolgo noč svoje zgodovine nikoli niso prenehali sanjati kraljevskih sanj o državni ideji. 'Prihodnje leto v Jeruzalemu!' je naša stara beseda. Zdaj je treba pokazati, da sanje lahko postanejo ideja belega dne*«.

Knjigi je dodano imensko kazalo in bogata bibliografija.

Marjan Toš